

Social bakgrund och genomströmning i högskolan

En studie av långa och medellånga
yrkesexamensprogram

Social bakgrund och genomströmning i högskolan En studie av långa och medellånga yrkesexamensprogram

Rapportnummer: 2013:4

Utgiven av Universitetskanslersämbetet 2013

Innehåll: Universitetskanslersämbetet, Analysavdelningen, **Helen Dryler**

Universitetskanslersämbetet, Box 7703, 103 95 Stockholm

Tfn: 08-563 085 00. Fax: 08-563 085 00

E-post: registrator@uk-ambetet.se, www.uk-ambetet.se

Innehåll

Sammanfattning	4
Inledning.....	5
Tidigare undersökningar.....	7
Analyser	10
Yrkesexamensprogram med långa studietider.....	13
Yrkesexamensprogram med medellånga studietider.....	19
Avslutande kommentarer	25

Sammanfattning

Universitetskanslersämbetet har studerat om det finns något samband mellan social bakgrund och genomströmning i högskolan på ett urval av fyra långa och fyra medellånga program som leder till en yrkesexamen. Analyserna baserar sig på samtliga nybörjare under 35 år (exklusive de inresande) som under läsåren 2001/02 och 2002/03 började studera på något av dessa program.

På de längre yrkesexamensprogrammen (minst 4,5 års studier på heltid) – där man studerade till civilingenjör, jurist, läkare och psykolog – var genomströmningen lägre för studenter som hade föräldrar med förgymnasial utbildning jämfört med studenter vilkas föräldrar hade en utbildning på gymnasienivå eller högre. På exempelvis juristprogrammet hade 45 procent i gruppen med förgymnasialt utbildade föräldrar och mer än 60 procent i övriga grupper (föräldrarna hade minst en gymnasial utbildning) avlagt examen på programmet 7,5 år efter studiestarten.

Det såg dock annorlunda ut på medellånga högskoleutbildningar (3–3,5 års studier på heltid). På högskoleingenjörsprogrammet, sjukgymnastprogrammet, sjuksköterskeprogrammet och socionomprogrammet hade studenter med förgymnasialt utbildade föräldrar antingen samma eller endast något lägre genomströmning jämfört med studenter från andra sociala ursprung.

Inledning

Att den sociala bakgrunden har ett samband med om en individ påbörjar högskolestudier eller ej är väl känt. Exempelvis är det vanligare att börja studera i högskolan om man har föräldrar med högskoleutbildning som arbetar som högre tjänstemän jämfört med om föräldrarna är arbetare och endast har förgymnasial utbildning. Denna sociala snedrekrytering är dock inte statisk utan har minskat över tid även om den också har stått stilla under längre perioder.¹

Något mindre känt är hur *genomströmningen* i högskolan ser ut för studenter med skilda sociala bakgrunder. Ett vanligt mått på genomströmning i högskolan är *examensfrekvens*, det vill säga hur stor andel av studenterna som börjar i högskolan som efter en viss tid har avlagt examen. Den övergripande frågan i denna studie är om examensfrekvensen är densamma för studenter med skilda sociala ursprung. Exempelvis, blir studenter med låg- och högutbildade föräldrar klara med sina studier i högskolan i samma utsträckning ett visst antal år efter att studierna har påbörjats?

Universitetskanslersämbetet har följt upp om det finns ett samband mellan social bakgrund (föräldrarnas utbildningsnivå) och genomströmning i högskolan dels på fyra längre yrkesexamensprogram (minst 4,5 år på heltid) och dels på fyra medellånga (3–3,5 år). Populationen består av studenter (under 35 år, och inresande exkluderade) som började på något av dessa åtta program läsåren 2001/02 och 2002/03. Examensfrekvensen har mätts efter nominell studietid för respektive program plus tre år.

Resultaten kan sammanfattas enligt följande:

Fyra yrkesexamensprogram med långa studietider

- **Lägst examensfrekvens om föräldrarna har låg utbildning**
På samtliga fyra yrkesexamensprogram med långa studietider (minst 4,5 års studier på heltid) som har följts upp – civilingenjörsprogrammet, juristprogrammet, läkarprogrammet och psykologprogrammet – har det sociala ursprunget viss betydelse. Gemensamt för alla fyra utbildningar är att det är studenter som har föräldrar med den lägsta utbildningen (förgymnasial utbildning) som har den lägsta examensfrekvensen. Detta samband gäller oavsett om examensfrekvensen endast avser examen på nybörjarprogrammet eller om man därtill inkluderar dem som har avlagt någon annan lång examen (minst 4,5 år) alternativt tagit högskolepoäng som motsvarar minst 4,5 års studier på heltid.
- **Tydliga skillnader på civilingenjörs- och läkarprogrammet**
Det fanns även vissa skillnader mellan programmen. Examensfrekvensen hade en tydlig social skiktning på civilingenjörs- respektive läkarprogrammet – ju högre utbildning föräldrarna hade desto högre (eller åtminstone lika hög) var examensfrekvensen. På juristprogrammet och psykologprogrammet var det framför allt gruppen med förgymnasialt utbildade föräldrar som skilde ut sig

¹ Se till exempel Högskoleverkets och SCB:s statistiska meddelande *Universitet och högskolor. Högskolenybörjare 2011/12 och doktorandnybörjare 2010/11 efter föräldrarnas utbildningsnivå* (UF 20 SM 1204) och *Ursprung och utbildning, social snedrekrytering till högre studier* (Erikson, R och Jonsson, J. O., SOU 1993:85).

genom att de hade en låg genomströmning medan övriga studentgrupper strömmade igenom högskolan i ungefär samma utsträckning.

- **De ”lågpresterande”**
En grupp av nybörjare producerar studieresultat som ligger långt ifrån att ingå i någon examensfrekvens. Vi har kallat dessa för lågpresterande.² Det handlar om studenter som varken har avlagt någon examen i högskolan eller tagit högskolepoäng som motsvarar minst tre års studier. Ett tydligt mönster framträder för denna grupp. På samtliga fyra längre yrkesexamensprogram är det i första hand studenter som har förgymnasialt utbildade föräldrar som är lågpresterande enligt vår definition.
- **Föräldrarnas utbildningsnivå påverkar kvinnor och män lika**
Examensfrekvensen var högre för kvinnor än för män på samtliga fyra yrkesexamensprogram med långa studietider. Dock var sambanden mellan föräldrarnas utbildningsnivå och studenternas genomströmning liknande för de två könen (det vill säga examensfrekvensen varierade efter föräldrarnas utbildningsnivå så som beskrivits i tidigare stycken här ovan).
- **Studenter med lågutbildade föräldrar är äldre**
Examensfrekvensen var lägre för studenter som påbörjade högskolestudierna vid en ålder av 26–34 år jämfört med om de var högst 25 år. Detta ”förklarar” till viss del den lägre genomströmningen i gruppen med förgymnasialt utbildade föräldrar då denna studentgrupp i större utsträckning än övriga påbörjade studierna när de var 26–34 år.

Fyra yrkesexamensprogram med medellånga studietider

- **Svaga eller inga samband**
Vid uppföljningen av fyra yrkesexamensprogram med medellånga studietider (3–3,5 år) framkom ett svagare samband mellan föräldrarnas utbildning och studenternas genomströmning jämfört med de längre yrkesexamensprogrammen. På sjuksköterske- och sjukgymnastprogrammet saknades ett sådant samband medan studenter med förgymnasialt utbildade föräldrar på högskoleingenjörsk- och socionomprogrammet hade lägre examensfrekvens på nybörjarprogrammet och var lågpresterande i större utsträckning än andra grupper. Det rör sig dock om små skillnader.
- **Social bakgrund har liknande påverkan på kvinnor och män**
Kvinnorna hade högre examensfrekvens än män även på de fyra medellånga yrkesexamensprogrammen. Sambandet mellan social bakgrund och examensfrekvens för kvinnor och män var för sig kunde dock endast följas upp på högskoleingenjörskprogrammet eftersom antalet studenter blev för litet på övriga program vid könsuppdelade analyser. På detta program var emellertid mönstret liknande för kvinnor och män: studenter med förgymnasialt utbildade föräldrar var lågpresterande i större utsträckning än andra grupper.

² Längre fram i rapporten, under rubriken *Examensfrekvens*, finns en mer utförlig diskussion om vad vi lägger i begreppet lågpresterande.

- **Viss betydelse av social bakgrund för yngre studenter**

På de medellånga programmen var examensfrekvensen i stort densamma oavsett studenternas ålder (högst 25 år respektive 26–34 år). De som började på socionomprogrammet utgjorde dock ett undantag då examensfrekvensen var något högre i den yngre åldersgruppen (högst 25 år). På tre av de fyra programmen var studenterna tillräckligt jämnt fördelade över åldersgrupperna för att möjliggöra en åldersuppdelad analys av sambandet mellan social bakgrund och genomströmning. Det visade sig då att den sociala bakgrunden knappast hade någon inverkan alls i gruppen 26–34 åringar medan den hade en viss påverkan i gruppen som var högst 25 år när de började studera – de som hade föräldrar med endast förgymnasial utbildning hade en något lägre examensfrekvens än övriga studentgrupper (en samlad bedömning har gjorts med hänsyn till såväl examen på nybörjarprogrammet som annan examen eller högskolepoäng samt i vilken utsträckning studenterna var lågpresterande).

Tidigare undersökningar

I vilken utsträckning studenter i högskolan som kommer från skilda sociala hemmiljöer avlägger examen eller tar högskolepoäng har i viss utsträckning undersökts tidigare på svenska förhållanden. Några resultat från studier av Högskoleverket och Statistiska Centralbyrån (SCB) sammanfattas nedan.

En statistisk analys från Högskoleverket

En undersökning som studerade betydelsen av såväl social som svensk/utländsk bakgrund publicerades av Högskoleverket 2002.³ I denna studie räknade man fram examensfrekvensen för 34 000 högskolenyborjare under 25 år som hade börjat i högskolan läsåret 1993/94. Examensfrekvensen avsåg om studenterna hade avlagt examen (antingen på den utbildning de först började studera på eller någon annan högskoleutbildning) alternativt uppnått minst 120 poäng⁴ inom 8 år, det vill säga fram till och med läsåret 2000/01.

Totalt sett, det vill säga utan hänsyn till vilka utbildningar som studenterna började på, hade 79 procent av studenterna med bakgrund i högre tjänstemannahem avlagt en examen alternativt uppnått högskolepoäng som motsvarade minst 3 års studier medan motsvarande andel för barn till arbetare (ej facklärda) var 69 procent. Ett liknande samband fanns sett till föräldrarnas utbildningsnivå: bland dem vilkas föräldrar hade en eftergymnasial utbildning om minst 3 år var det 80 procent som hade lämnat högskolan med en examen/motsvarande medan 69 procent hade gjort detsamma om föräldrarna endast hade någon form av förgymnasial utbildning.

Enligt Högskoleverket berodde skillnaderna mellan studenter med olika sociala bakgrunder delvis på att de börjar studera på olika utbildningar och att examensfrekvenserna skiljer sig mellan utbildningar. I studien analyserades därför även ett antal enskilda utbildningar. Slutsatsen var att skillnaderna i examensfrekvens för studenter med olika social bakgrund var små på yrkesexamensprogrammen, och i ett par fall obefintliga. Dock gick resultatet för flera utbildningar i samma riktning –

³ *Studieresultat och bakgrund* (statistisk analys publicerad av Högskoleverket 2002-11-18).

⁴ 120 poäng motsvarar 3 års heltidsstudier, det vill säga 180 högskolepoäng enligt nuvarande mått för poängproduktion.

genomströmningen var något högre för studenter med bakgrund i de övre sociala skikten än bland dem som kom från de undre sociala skikten (föräldrarna var arbetare och/eller lågutbildade).⁵

Högskoleverkets utvärderingar om breddad rekrytering

Under 00-talet genomförde Högskoleverket ett antal utvärderingar och uppföljningar av hur lärosätena arbetade med att bredda rekryteringen till högskolan.⁶ I utvärderingen från 2007⁷ presenterade man uppgifter om i vilken utsträckning studenter inte fanns kvar i högskolan det tredje året efter studiestarten (i uppföljningen ingick endast nybörjare på program som var längre än två år). För nybörjare under läsåren 1996/97–2004/05 var andelen som lämnat högskolan några procentandelar högre för studenter med lågutbildade föräldrar (föräldrarnas utbildning högst gymnasial) jämfört med högutbildade föräldrar (föräldrarna hade eftergymnasial utbildning). Analysen tog dock ingen hänsyn till vilken utbildning som studenterna studerade på.

Bland annat mot bakgrund av detta resultat föreslog Högskoleverket att lärosätena i det framtida arbetet kring breddad rekrytering borde inrikta sig mer mot genomströmning och deltagande och inte enbart rekrytering. I förordet till rapporten står följande: ”Enligt Högskoleverkets syn är mångfald en förutsättning för kvalitet i den moderna högskolan – som ska verka i en global och mångfacetterad värld. Det är därför hög tid att sluta tala om breddad rekrytering som begränsat till rekryteringsprocessen, så att högskolor och universitet istället kan koncentrera arbetet på att öka den faktiska mångfalden i studenternas deltagande och i genomströmningen.”

SCB – uppföljning av sju yrkesexamensprogram

I SCB:s tidskrift *Välfärd* har Ewa Foss (SCB) presenterat en analys om examensfrekvensen för sju yrkesexamensprogram i högskolan.⁸ Uppföljningen avsåg personer under 35 år som började i högskolan läsåret 1999/2000 och som dessförinnan hade avslutat gymnasieskolans NV/SP-program. Eventuella skillnader i examensfrekvens (examen på nybörjarprogrammet eller någon annan examen) mellan studenter från skilda sociala ursprung uppmättes inom sju år från nybörjarläsåret. Den sociala bakgrunden mättes med hjälp av föräldrarnas utbildning och delades in i fyra olika kategorier: förgymnasial, gymnasial, eftergymnasial kortare än 3 år samt eftergymnasial minst 3 år.

Resultaten var blandade på det sättet att det varierade vilken studerandegrupp som hade den högsta genomströmningen. På några utbildningar var det studenter med eftergymnasialt utbildade föräldrar som hade den högsta examensfrekvensen, men på en utbildning var examensfrekvensen till exempel högst för studenter med förgymnasialt utbildade föräldrar. På flertalet program var emellertid skillnaderna i genomströmning små eller obefintliga. Störst skillnad i examensfrekvens mellan olika studerandegrupper

⁵ Skillnaderna mellan studenter från olika sociala bakgrunder var dock relativt stora för studenter som hade börjat antingen på fristående kurser eller på program mot generell examen. Dessa utbildningar analyserades dock inte uppdelat efter ämne/utbildningsinriktning och Högskoleverket menade att en del av skillnaderna därför var ett resultat av vilka studier studenterna hade valt.

⁶ Sedan hösten 2001 innehåller högskolelagen en paragraf som föreskriver att lärosätena aktivt ska främja och bredda rekryteringen till högskolan (1 kap. 5 § fjärde stycket högskolelagen).

⁷ *Utvärdering av arbetet med breddad rekrytering till universitet och högskolor* (Högskoleverkets rapportserie 2007:43 R).

⁸ *Välfärd* (Nr 3, 2007).

fanns på civilingenjörsprogrammet och lärarprogrammet. På civilingenjörsprogrammet hade 66 procent av dem med eftergymnasialt utbildade föräldrar (minst 3 år) avlagt en examen i högskolan medan examensfrekvensen var 59 procent för dem med förgymnasialt utbildade föräldrar. På lärarprogrammet var examensfrekvensen 67 procent för dem vilkas föräldrar hade en längre eftergymnasial utbildning (minst 3 år) medan den var högre, 75 procent, när föräldrarna endast hade en förgymnasial utbildning.⁹

⁹ Läsåret 1999/2000 fanns det flera lärarutbildningar, men i SCB:s analys har dessa slagits samman till en enda för att motsvara det sammanhållna lärarprogram som fanns år 2007 när SCB publicerade studien. Att olika typer av lärarutbildningar analyseras tillsammans på detta sätt döljer dock det faktum att examensfrekvensen varierar mellan olika lärarutbildningar samtidigt som sammansättningen i studenternas sociala bakgrund varierar mellan olika lärarutbildningar. Till exempel var examensfrekvensen bland nybörjare 1999/00 högre på utbildningen till forskollärare och fritidspedagog än utbildningen till gymnasielärare samtidigt som studenter med förgymnasialt utbildade föräldrar var mer välrepresenterade än studenter med högt utbildade föräldrar på utbildningen till forskollärare och fritidspedagog (och vice versa på gymnasielärarutbildningen). Se två statistiska meddelande från Högskoleverket och SCB: *Universitet och högskolor. Genomströmning och resultat i högskolans grundutbildning till och med 2005/06*, UF 20 SM 0702 och *Universitet och högskolor. Social bakgrund bland högskolenybörjare 2001/02 och doktorandnybörjare 2000/01*, UF 20 SM 0202.

Analys

I den analys som Universitetskanslersämbetet nu genomför har vi studerat sambandet mellan social bakgrund, mätt med hjälp av föräldrarnas utbildningsnivå, och genomströmning (examensfrekvens) i högskolan för åtta olika yrkesexamensprogram. Populationen består av nybörjare (exklusive inresande) på dessa program 2001/02 och 2002/03 och som var under 35 år. Analysen har delats in i två delar efter utbildningarnas nominella studietid. Fyra utbildningar har långa studietider (minst 4,5 år på heltid); dessa är civilingenjörsprogrammet, juristprogrammet, läkarprogrammet och psykologprogrammet. De fyra utbildningarna med medellånga studietider (3–3,5 års studier på heltid) är högskoleingenjörsprogrammet, sjukgymnastprogrammet, sjuksköterskeprogrammet och socionomprogrammet. Endast utbildningar med många studenter har valts ut för analys. Urvalet har därtill gjorts med hänsyn till att söka få en spridning mellan utbildningarna i ämnesinnehåll, examensfrekvens, könsfördelning och social sammansättning.

Trots att analyserna enbart innehåller högskoleutbildningar med många studenter så blir antalet studenter ibland litet för vissa grupper vid en indelning efter föräldrars utbildning på enskilda program. Detta förhållande kommenteras inte speciellt i analyserna. Dock framgår det i tabellerna hur många studenterna är i olika grupper på olika program.

Innan vi går in på analyserna skulle vi dock först vilja säga något om varför inte lärarutbildningen har tagits med. Sett till antalet studenter var lärarutbildningen det största enskilda yrkesexamensprogrammet för de nybörjarkohorter som ingår i denna uppföljning. Skälet till att vi ändå inte har inkluderat dessa studenter är att den sammanhållna lärarutbildningen döljer en heterogenitet med avseende på längd och innehåll på de olika läroinriktningarna.¹⁰ Det går dock inte att helt ta hänsyn dessa skilda inriktningar – bland annat av på grund av att lärarstudenterna kunde börja på en så kallad öppen ingång (där valdes inriktning först efter en tids studier). Det borde ändå vara möjligt att studera den sammanhållna lärarutbildningen utifrån några olika inriktningar, men att göra detta skulle kräva ett merarbete som det inte funnits utrymme för i denna uppföljning.

Examensfrekvens

Om studenterna på de åtta yrkesexamensprogrammen har avlagt examen eller ej har mätts vid en tidpunkt som motsvarar utbildningsprogrammets nominella studietid (heltid) plus tre år.¹¹ Examensfrekvensen avser bland annat om en person har avlagt examen på nybörjarprogrammet (motsvarar kolumn a i tabellerna). På utbildningar där en examen är nödvändig för att kunna utöva yrket som utbildningen förväntas leda till (legitimationsyrken såsom exempelvis läkare och sjuksköterska) är detta ett bra mått. På utbildningar såsom exempelvis civilingenjörsprogrammet och högskoleingenjörsprogrammet är emellertid examen ett sämre mått eftersom studenterna

¹⁰ Hösten 2011 infördes en ny lärarutbildning med fyra nya lärarexamina.

¹¹ Högskoleverkets och SCB:s rapport *Genomströmning och resultat på grundnivå och avancerad nivå till och med 2009/10* (UF 20 SM1103) har stått som modell för detta uppföljningsmått.

kan ha avlagt en generell examen istället alternativt inte tagit ut någon examen även om de är klara med studierna på nybörjarprogrammet.¹²

Av denna anledning mäts examensfrekvensen även med hjälp av ett par kompletterande mått till avlagd examen på nybörjarprogrammet. Den ena gruppen som vi har urskilt är studenter som har avlagt någon annan examen än på nybörjarprogrammet som motsvarar minst 4,5 års studier eller som tagit högskolepoäng utan examen motsvarande minst 4,5 års studier (kolumn b i tabellerna). Den andra gruppen som vi redovisar har en annan examen än på nybörjarprogrammet som motsvarar mindre än 4,5 års studier eller också har studenterna tagit högskolepoäng som motsvarar minst 3 år men mindre än 4,5 års högskolestudier (kolumn c i tabellerna).

Slutligen har vi urskilt en kategori av studenter som vi kallar *lågpresterande* (kolumn d i tabellerna). Dessa studenter har vare sig avlagt examen på det program som de började på eller någon annan examen i högskolan. Och om de har tagit högskolepoäng (utan examen) så motsvarar dessa mindre än 3 års studier. Det är viktigt att framhålla att det inte ligger någon värdering av individerna här i ordet lågpresterande även om det förmodligen ger negativa associationer. Det kan finnas flera goda skäl till att avbryta högskolestudierna. Det kan till och med vara så att den lågpresterande studenten presterar väldigt väl under den tid som han eller hon studerar och därför, mätt på annat sätt, är högpresterande. Termen lågpresterande används således enbart för att på ett kortfattat sätt kunna beskriva de nybörjare i högskolan som har en låg examensfrekvens.

En person kan endast ingå i en av uppföljningskategorierna enligt en bestämd prioriteringsordning. Högst prioritet är det att ha avlagt en examen på nybörjarprogrammet (kolumn a). Därefter följer, grovt sammanfattat, att långa studietider har prioritet framför kortare (motsvaras av kolumnerna b till och med d i tabellerna, vilka redogjorts för ovan). Utöver de enskilda kategorierna a till och med d redovisas även vissa sammanslagningar av dessa. Vid uppföljningen av yrkesexamensprogram med långa studietider redovisas de som har avlagt examen på programmet tillsammans med dem som, med eller utan examen, har tagit högskolepoäng motsvarande minst 4,5 års studier (kolumn a + b). För att se om studenterna på de medellånga programmen har avlagt högskolepoäng åtminstone i nivå med det nybörjarprogram som de började på så inkluderar den sammanslagna examensfrekvensen även studenter med examen som motsvarar mindre än 4,5 års studier och studenter som inte har examen men som har tagit högskolepoäng motsvarande minst 3 men mindre än 4,5 års studier (kolumn $\sum a-c$).

Social bakgrund

Den sociala bakgrunden har mätts med hjälp av föräldrarnas utbildningsnivå. Följande utbildningsnivåer har urskilts (från den högsta till den lägsta): forskarutbildning, eftergymnasial utbildning minst tre år, eftergymnasial utbildning mindre än tre år, gymnasial utbildning mer än två år, gymnasial utbildning högst två år och förgymnasial utbildning. Om föräldrarnas utbildningsnivå skiljer sig åt så har den högsta av dessa valts. Finns det enbart uppgift om en förälder så är det den uppgiften som har använts. För

¹² Att examensfrekvensen varierar stort mellan olika yrkesexamensprogram beskrivs i Högskoleverkets och SCB:s statistiska meddelande *Universitet och högskolor. Genomströmning och resultat på grundnivå och avancerad nivå till och med 2009/10* (UF 20 SM 1103). Av 21 större yrkesexamensprogram (minst 200 nybörjare) som följdes till och med läsåret 2009/10 så var examensfrekvensen högst på läkarprogrammet och lägst på högskoleingenjörprogrammet – 90 respektive 33 procent av nybörjarna hade avlagt examen på nybörjarprogrammet efter den nominella tiden plus tre år.

några studenter saknas uppgift om föräldrarnas utbildning – dessa studenter bildar en egen kategori (ej uppgift) som redovisas i tabellerna. Eftersom vi inte vet vad denna kategori av studenter representerar har deras examensfrekvens inte kommenterats i texten.

Analyserna fokuserar visserligen på examensfrekvenser för studenter med skilda sociala bakgrunder, men tabellerna innehåller också uppgifter om den sociala sammansättningen bland nybörjarna på programmen (denna kommenteras därtill i texten). I syfte att få en uppfattning om i vilken utsträckning den sociala sammansättningen på de redovisade yrkesexamensprogrammen liknar den som finns i befolkningen (19–34 år) och för nybörjarna totalt sett i högskolan så redovisas dessa uppgifter i tabellen nedan.

Tabell 1. Föräldrarnas utbildningsnivå för högskolenybörjare yngre än 35 år läsåret 2001/2002 och i befolkningen 19–34 år, år 2002.¹³

	Högskolenybörjare yngre än 35 år läsåret 2001/2002. ¹	Befolkningen 19–34 år, år 2002. ²
Eftergymnasial utbildning ≥ 3 år ³	31,9	21,3
Eftergymnasial utbildning < 3 år	19,1	15,7
Gymnasial utbildning > 2 år	14,9	14,6
Gymnasial utbildning ≤ 2 år	25	33,9
Förgymnasial utbildning	8,8	14,3
Ej uppgift om föräldrarnas utbildningsnivå	0,3	0,2
<i>Totalt</i>	<i>100</i>	<i>100</i>
Ej uppgift om vilka som är föräldrar	2,5	0,1

1. Exklusive inresande studenter.

2. Endast personer som var folkbokförda i Sverige både vid 12 och 25 års ålder ingår i denna befolkning.

3. I eftergymnasial utbildning ≥ 3 år ingår forskarutbildning.

Distansstudenter, kön och ålder

På flertalet program var det inga eller ett litet antal nybörjare som studerade på distans. Den största gruppen distansstudenter fanns på sjuksköterskeprogrammet där de utgjorde knappt tre procent av nybörjarna. Av detta skäl har vi inte genomfört någon separat uppföljning av distansstudenterna utan de ingår tillsammans med campusstudenterna i analyserna.

I tabellerna redovisas examensfrekvensen dels för samtliga studenter på programmet och dels uppdelat efter studenternas sociala bakgrund. Därtill har analyser genomförts av hur sambandet mellan examensfrekvens och social bakgrund ser ut för kvinnor respektive män samt för två olika ålderskategorier (nybörjare högst vid 25 års ålder respektive nybörjare 26–34 år). Resultaten från dessa köns- och åldersindelade analyser kommenteras i texten (egna underrubriker) men finns inte redovisade i några tabeller.

¹³ Uppgifterna är hämtade från Högskoleverkets och SCB:s statistiska meddelande *Universitet och högskolor. Högskolenybörjare 2011/12 och doktorandnybörjare 2010/11 efter föräldrarnas utbildningsnivå* (UF 20 SM 1204).

Yrkesexamensprogram med långa studietider

Med långa yrkesexamensprogram avses här program med en nominell studietid om minst 4,5 år på heltid. Fyra sådana program ingår i analysen: civilingenjörsprogrammet, juristprogrammet, läkarprogrammet och psykologprogrammet.

Civilingenjörsprogrammet

Den nominella studietiden för civilingenjörsprogrammet är 5 år från och med 2007 (tidigare 4,5 år). På programmet studerar fler män än kvinnor: av de 13 215 nybörjarna under 35 år 2001/02–2002/03 utgjorde männen 74 procent och kvinnorna 26 procent. Sett till föräldrarnas utbildningsnivå så var det vanligast att föräldrarna hade en minst treårig eftergymnasial utbildning (43 procent). Gruppen med förgymnasialt utbildade föräldrar utgjorde en liten andel med knappt 4 procent och det fanns till och med något fler som hade forskarutbildade föräldrar (drygt 4 procent). Men eftersom antalet nybörjare är stort på civilingenjörsprogrammet så var gruppen med förgymnasialt utbildade föräldrar ändå många i antal räknat (knappt 500). Majoriteten av nybörjarna på civilingenjörsprogrammet är högst 25 år när de påbörjar studierna: i detta material utgjorde de 93 procent (räknat på nybörjare under 35 år)

Totalt sett är genomströmningen låg på civilingenjörsprogrammet – efter 8 år hade endast 54 procent av nybörjarna 2001/02–2002/03 avslutat utbildningen med en civilingenjörsexamen. Examensfrekvensen stiger dock till 67 procent om man lägger till dem som har tagit ungefär motsvarande antal kurspoäng (minst 4,5 års studier antingen på civilingenjörsprogrammet eller på någon annan högskoleutbildning) alternativt avlagt annan examen än civilingenjörsexamen som motsvarar minst 4,5 års studier (se kolumn a + b i tabellen).

Högre genomströmning om föräldrarna är högutbildade

Om en person väl har börjat läsa till civilingenjör, spelar det då någon roll vilken utbildning föräldrarna har för om personen kommer att avlägga en examen på programmet? Ja, enligt dessa data är genomströmningen högre ju högre utbildning föräldrarna har. Om föräldrarna hade avlagt en examen på forskarutbildningsnivå eller hade en minst treårig eftergymnasial utbildning (ej forskarutbildning) så hade 58 respektive 57 procent av studenterna avlagt en examen på civilingenjörsprogrammet efter 8 år. Jämförelsevis var examensfrekvensen endast 46 procent för gruppen där föräldrarna hade en förgymnasial utbildning.

Genomströmningen stiger för alla grupper om man inkluderar dem som har avlagt examen på någon annan lång utbildning än den till civilingenjör (minst 4,5 år) eller som har kurspoäng utan examen som motsvarar minst 4,5 års högskolestudier (kolumn a + b). Sambandet mellan social bakgrund och genomströmning förblir dock i stort detsamma – examensfrekvensen är högst för studenter med forskarutbildade föräldrar (74 procent) och lägst för studenter vilkas föräldrar har en förgymnasial utbildning (57 procent).

Tabell 2. Civilingenjörprogrammet. Andel av nybörjarna under 35 år läsåren 2001/02 och 2002/03 som antingen har avlagt examen på civilingenjörprogrammet eller något annat alternativ inom 8 år (nominell studietid plus 3 år): totalt samt uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå. (Inresande studenter är exkluderade.)

Civilingenjörprogrammet	Examen på programmet eller annat alternativ efter nominell studietid + tre år. %						Antal
	a + b	a	b	c	d	Σa–d	
Föräldrarnas utbildningsnivå							
Forskarutbildning	74	58	16	16	10	100	594
Eftergymnasial utbildning >= 3 år	72	57	15	17	11	100	5 668
Eftergymnasial utbildning < 3 år	67	54	13	19	14	100	2 682
Gymnasial utbildning > 2 år	61	50	11	21	18	100	1 657
Gymnasial utbildning <= 2 år	63	49	13	20	17	100	1 936
Förgymnasial utbildning	57	46	11	20	23	100	482
Ej uppgift	49	37	12	21	29	100	196
Totalt	67	54	13	19	14	100	13 215

a = examen på nybörjarprogrammet; b = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar minst 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 4,5 års studier; c = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar mindre än 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 3 år men mindre än 4,5 års högskolestudier; d = lågpresterande, det vill säga ingen examen i högskolan och mindre än 3 års högskolestudier (0–179 hp).

Uppföljningsalternativen motsvarar en prioriteringsordning från a till d där a väljs framför b–d och så vidare. En person kan således endast tillhöra ett av alternativen a–d.

Lågpresterande på civilingenjörprogrammet

En annan fråga handlar om hur vanligt det är att studenter är lågpresterande på civilingenjörprogrammet i betydelsen att de efter 8 år inte har tagit någon examen överhuvudtaget i högskolan och eventuella kurspoäng motsvarar mindre än 3 års studier (kolumn d i tabellen). Hela 23 procent av de nybörjare som hade föräldrar med den lägsta utbildningen, det vill säga förgymnasial utbildning, var vad man skulle kunna kalla lågpresterande. Bland dem med högutbildade föräldrar (forskarutbildning respektive minst treårig eftergymnasial utbildning) var det 10 och 11 procent som tillhörde denna kategori.

Juristprogrammet

På juristprogrammet är den nominella studietiden för att avlägga en examen 4,5 år. Könsfördelningen är någorlunda jämn även om kvinnorna är fler än männen: av de 2 959 nybörjarna under 35 år perioden 2001/02–2002/03 var 61 procent kvinnor och 39 procent var män. Studenter med välutbildade föräldrar – minst treårig eftergymnasial utbildning alternativt forskarutbildning – utgjorde hälften av nybörjarna. Endast 5 procent hade förgymnasialt utbildade föräldrar. Majoriteten, 83 procent, var högst 25 år när de påbörjade studierna (räknat på dem under 35 år).

Efter 7,5 år (nominell studietid + 3 år) hade 63 procent av nybörjarna på juristprogrammet avlagt examen på programmet. Därtill var det ytterligare 10 procent som hade avlagt examen på någon annan lång utbildning (minst 4,5 år) eller tagit kurspoäng som motsvarar minst 4,5 års högskolestudier.

Låg genomströmning om föräldrarna har låg utbildning

En grupp av studenter utmärker sig speciellt på juristprogrammet, nämligen de vilkas föräldrar endast har förgymnasial utbildning. Bland dessa män och kvinnor var det endast 45 procent som hade avlagt en examen på juristprogrammet efter 7,5 år. I samtliga övriga grupper hade mer än 60 procent avlagt juris kandidatexamen. Gruppen med förgymnasialt utbildade föräldrar hade även klart lägre examensfrekvens än övriga grupper om vi inkluderar studenter som inte avlagt en juris kandidatexamen men som tagit högskolepoäng motsvarande minst 4,5 års studier (kolumn a + b): examensfrekvensen var då 54 procent för dem som hade föräldrar med förgymnasial utbildning medan den varierade mellan 69 och 78 procent för övriga grupper.

Sett från det ”motsatta” hållet, vilka av de som börjar studera på juristprogrammet är lågpresterande? Gruppen med förgymnasialt utbildade föräldrar utmärker sig även här: hela 28 procent av dem som började på juristprogrammet hade efter 7,5 år varken avlagt någon examen på juristprogrammet eller någon annan examen i högskolan eller producerat högskolepoäng som motsvarar minst 3 års studier (kolumn d). Bland dem vilkas föräldrar hade en minst treårig eftergymnasial utbildning var det jämförelsevis 10 procent som kunde klassificeras som lågpresterande. Där omkring ligger också de flesta andra grupper med undantag för den andra gruppen med relativt lågutbildade föräldrar (gymnasial utbildning högst två år) – i denna grupp var det 17 procent som kunde klassificeras som lågpresterande.

Tabell 3. Juristprogrammet. Andel av nybörjarna under 35 år läsåren 2001/02 och 2002/03 som antingen har avlagt examen på juristprogrammet eller något annat alternativ inom 7,5 år (nominell studietid plus 3 år): totalt samt uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå. (Inresande studenter är exkluderade.)

Juristprogrammet	Examen på programmet eller annat alternativ efter nominell studietid + tre år. %					Σa-d	Antal
	a + b	a	b	c	d		
Föräldrarnas utbildningsnivå							
Forskarutbildning	77	62	15	10	13	100	122
Eftergymnasial utbildning >= 3 år	78	66	12	12	10	100	1 359
Eftergymnasial utbildning < 3 år	75	66	9	12	13	100	509
Gymnasial utbildning > 2 år	73	64	9	17	10	100	321
Gymnasial utbildning <= 2 år	69	61	8	14	17	100	437
Förgymnasial utbildning	54	45	9	18	28	100	158
Ej uppgift	55	47	8	17	28	100	53
Totalt	74	63	10	13	13	100	2 959

a = examen på nybörjarprogrammet; b = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar minst 4,5 års studier eller ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 4,5 års studier; c = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar mindre än 4,5 års studier eller ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 3 år men mindre än 4,5 års högskolestudier; d = lågpresterande, det vill säga ingen examen i högskolan och mindre än 3 års högskolestudier (0–179 hp).

Uppföljningsalternativen motsvarar en prioriteringsordning från a till d där a väljs framför b–d och så vidare. En person kan således endast tillhöra ett av alternativen a–d.

Läkarprogrammet

Den nominella studietiden för att avlägga en examen på läkarprogrammet är 5,5 år. Av totalt 2 049 nybörjare under 35 år läsåren 2001/02–2002/03 var 60 procent kvinnor och

40 procent var män. Den sociala sammansättningen är skev – endast drygt 2 procent av nybörjarna hade förgymnasialt utbildade föräldrar (i antal räknat endast 51 personer) medan 56 procent hade föräldrar med en längre eftergymnasial utbildning. Gruppen med forskarutbildade föräldrar utgjorde därtill nära 12 procent av nybörjarna. De som börjar studera till läkare är ofta relativt unga: av nybörjarna som ännu inte hade fyllt 35 var det nästan 80 procent som var högst 25 år.

Totalt sett är genomströmningen hög bland läkarstudenterna – efter 8,5 års studier (nominell studietid + 3 år) hade 89 procent av nybörjarna 2001/02–2002/03 avlagt en läkarexamen.

Tabell 4. Läkarprogrammet. Andel av nybörjarna under 35 år läsåren 2001/02 och 2002/03 som antingen har avlagt examen på läkarprogrammet eller något annat alternativ inom 8,5 år (nominell studietid plus 3 år): totalt samt uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå. (Inresande studenter är exkluderade.)

Läkarprogrammet	Examen på programmet eller annat alternativ efter nominell studietid + tre år. %					Σa–d	Antal
	a + b	a	b	c	d		
Föräldrarnas utbildningsnivå							
Forskarutbildning	97	94	3	2	1	100	240
Eftergymnasial utbildning >= 3 år	94	90	4	3	3	100	1 154
Eftergymnasial utbildning < 3 år	94	88	6	2	4	100	253
Gymnasial utbildning > 2 år	92	88	4	2	6	100	164
Gymnasial utbildning <= 2 år	89	82	7	1	10	100	151
Förgymnasial utbildning	78	78	0	2	20	100	51
Ej uppgift	86	78	8	8	6	100	36
Totalt	93	89	4	2	4	100	2 049

a = examen på nybörjarprogrammet; b = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar minst 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 4,5 års studier; c = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar mindre än 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 3 år men mindre än 4,5 års högskolestudier; d = lågpresterande, det vill säga ingen examen i högskolan och mindre än 3 års högskolestudier (0–179 hp).

Uppföljningsalternativen motsvarar en prioriteringsordning från a till d där a väljs framför b–d och så vidare. En person kan således endast tillhöra ett av alternativen a–d.

Genomströmningen högst om någon förälder är forskarutbildad

Nybörjare på läkarprogrammet som har forskarutbildade föräldrar har den högsta examensfrekvensen av alla – efter 8,5 år hade 94 procent avlagt examen på programmet. Sett från ett annat håll var det samtidigt endast 1 procent av dessa studenter med mycket högutbildade föräldrar som var lågpresterande (kolumn d). I gruppen där föräldrarna endast hade en förgymnasial utbildning var det jämförelsevis 78 procent som hade avlagt en läkarexamen och 20 procent var lågpresterande (kolumn d) enligt vår definition. Mellan dessa två yttergrupper befinner studenter från andra sociala ursprung. Exempelvis representeras den näst lägsta genomströmningen på läkarprogrammet av de studenter vilkas föräldrar har den näst kortaste utbildningen (högst tvåårig gymnasial utbildning) – 82 procent hade avlagt examen på programmet och 10 procent var lågpresterande.

Denna skillnad i examensfrekvens i relation till social bakgrund har således uppstått trots att det är mycket svårt att antas till läkarprogrammet och endast nybörjare med mycket goda resultat från tidigare studier antas.

Psykologprogrammet

En psykologexamen motsvarar 5 års studier. Under perioden 2001/02–2002/03 började 788 studenter under 35 år på programmet. Kvinnorna var i majoritet och utgjorde 72 procent. Liksom på övriga högskoleprogram med långa studietider var det en stor andel av studenterna som hade föräldrar med en minst treårig eftergymnasial utbildning, 47 procent. Därtill hade nära 5 procent föräldrar som var forskarutbildade. Gruppen med förgymnasialt utbildade föräldrar utgjorde drygt 4 procent (34 personer). Fördelningen mellan yngre och äldre nybörjare är jämnare än bland de övriga yrkesexamensprogrammen med långa studietider: 57 procent av nybörjarna var högst 25 år och följaktligen var 43 procent mellan 26 och 34 år (räknat på dem som var under 35 år).

Studenter med förgymnasialt utbildade föräldrar har lägre genomströmning Examensfrekvensen efter 8 år (nominell studietid + 3 år) var 81 procent på psykologprogrammet. Studenter vilkas föräldrar hade en förgymnasial utbildning hade den lägsta examensfrekvensen på programmet – 68 procent. I övriga grupper varierade examensfrekvensen mellan 79 och 86 procent. Det är dock inte så att examensfrekvensen följer föräldrarnas utbildningsnivå i en strikt hierarkisk ordning. Visserligen hade studenter med forskarutbildade föräldrar den högsta examensfrekvensen (86 procent på programmet), men samtidigt finner vi den näst högsta examensfrekvensen (84 procent) bland studenter vilkas föräldrar hade en längre gymnasial utbildning.

Tabell 5. Psykologprogrammet. Andel av nybörjarna under 35 år läsåren 2001/02 och 2002/03 som antingen har avlagt examen på psykologprogrammet eller något annat alternativ inom 8 år (nominell studietid plus 3 år): totalt samt uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå. (Inresande studenter är exkluderade.)

Psykologprogrammet	Examen på programmet eller annat alternativ					Σa–d	Antal
	efter nominell studietid + tre år. %						
	a + b	a	b	c	d		
Föräldrarnas utbildningsnivå							
Forskarutbildning	92	86	5	3	5	100	37
Eftergymnasial utbildning >= 3 år	90	82	8	4	6	100	372
Eftergymnasial utbildning < 3 år	85	79	6	8	6	100	109
Gymnasial utbildning > 2 år	84	84	0	8	8	100	90
Gymnasial utbildning <= 2 år	88	82	6	4	8	100	119
Förgymnasial utbildning	74	68	6	6	21	100	34
Ej uppgift	67	63	4	15	19	100	27
<i>Totalt</i>	<i>87</i>	<i>81</i>	<i>6</i>	<i>6</i>	<i>8</i>	<i>100</i>	<i>788</i>

a = examen på nybörjarprogrammet; b = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar minst 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 4,5 års studier; c = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar mindre än 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 3 år men mindre än 4,5 års högskolestudier; d = lågpresterande, det vill säga ingen examen i högskolan och mindre än 3 års högskolestudier (0–179 hp).

Uppföljningsalternativen motsvarar en prioriteringsordning från a till d där a väljs framför b–d och så vidare. En person kan således endast tillhöra ett av alternativen a–d.

Även när man ser till dem som är lågpresterande enligt definitionen att de inte har avlagt någon examen överhuvudtaget i högskolan, och inte heller avlagt kurspoäng som

motsvarar minst tre års högskolestudier (kolumn d), så avviker nybörjare med förgymnasialt utbildade föräldrar. Medan 21 procent var lågpresterande i denna grupp så var det mellan 5–8 procent som var det bland övriga studentgrupper.

Kvinnor och män på yrkesexamensprogram med långa studietider

Kvinnor har genomgående och med få undantag en bättre genomströmning i högskolan än vad män har.¹⁴ Detta stämmer också in på de fyra långa yrkesexamina som har följts upp i denna statistiska analys. Den centrala frågan här är emellertid om sambandet mellan föräldrarnas utbildning och studenternas examensfrekvens är detsamma för kvinnor och män. Svaret är i stort sett ja på den frågan då mönstret är liknande för de två könen; till exempel att genomströmningen är lägre för studenter som har föräldrar med endast förgymnasial utbildning jämfört med andra grupper. Det finns dock en viss osäkerhet i de könsuppdelade analyserna eftersom antalet studenter ibland är litet – ett exempel är det till studerandeantalet stora civilingenjörsprogrammet som trots det innehåller ett litet antal studenter som både är kvinnor och har förgymnasialt utbildade föräldrar (endast 22).

Yngre och äldre på yrkesexamensprogram med långa studietider

På samtliga fyra längre yrkesexamensprogram (minst 4,5 år) var examensfrekvensen högre bland unga studenter, det vill säga de som var högst 25 år när studierna påbörjades, jämfört med dem som hade hunnit fylla 26–34 år. På juristprogrammet var exempelvis examensfrekvensen på programmet 67 procent efter 7,5 år bland dem som påbörjade studierna senast vid 25 års ålder medan den var 46 procent i åldersgruppen 26–34 år.¹⁵

Gemensamt för de fyra utbildningarna är också att andelen som börjat studera senast vid 25 års ålder är större bland de studenter som har högutbildade föräldrar än bland dem som har lågutbildade föräldrar. Som exempel kan nämnas att bland studenter på juristprogrammet vilkas föräldrar hade en förgymnasial utbildning så var det 53 procent som var högst 25 år medan hela 90 procent tillhörde denna åldersgrupp om föräldrarna hade en minst treårig eftergymnasial utbildning (inklusive forskarutbildning). Den lägre genomströmningen bland studenter med förgymnasialt utbildade föräldrar beror dock inte helt och hållet på att de är jämförelsevis äldre när de påbörjar högskolestudierna men det ”förklarar” en del eftersom skillnaderna i examensfrekvens mellan studenter från skilda sociala bakgrunder minskar när åldersgrupperna (högst 25 år respektive 26–34 år) analyseras var för sig. Här vore det dock önskvärt med ytterligare studier – bland annat i syfte att se hur stabilt detta resultat är över tid samt om det gäller på fler yrkesprogram med långa studietider är de som ingår i denna uppföljning.

¹⁴ Se exempelvis *Kvinnor och män i högskolan* (Högskoleverkets rapportserie 2008:20 R) och *Genomströmning och resultat på grundnivå och avancerad nivå till och med 2009/10* (Högskoleverket och SCB, UF 20 SM 1103).

¹⁵ Förklaringen är förmodligen inte åldern i sig utan faktorer som varierar med studenternas ålder. I en studie av Högskoleverket (*Orsaker till studieavbrott*, 2010:23 R) uppgav 11 procent av en grupp tidigare studenter att de avbrutit studierna på grund av svårigheter att kombinera studierna med familjesituationen. Det framgår inte närmare vad som menas med familjesituation, men möjligen handlar det i stor utsträckning om svårigheter att kombinera studier med barn. Och, som Högskoleverket också har redovisat, så är äldre studenter oftare föräldrar än vad de yngre är (se *Vilka är studenter? En undersökning av studenterna i Sverige*, Högskoleverket, 2008:33 R).

Yrkesexamensprogram med medellånga studietider

Fyra yrkesexamensprogram med medellånga studietider har följts upp: högskoleingenjörsprogrammet, sjukgymnastprogrammet, sjuksköterskeprogrammet och socionomprogrammet. Den nominella studietiden på heltid på dessa program ligger inom intervallet 3–3,5 år.

Högskoleingenjörsprogrammet

På högskoleingenjörsprogrammet är den nominella studietiden 3 år. Männan är betydligt fler än kvinnorna och utgjorde 74 procent av de 10 551 nybörjarna under 35 år läsåren 2001/02 och 2002/03. Majoriteten av nybörjarna, 81 procent, var högst 25 år (räknat på nybörjare under 35). Sammansättningen av studenter utifrån social bakgrund är jämnare på denna utbildning än på längre högskoleutbildningar: den enskilt största gruppen utgjordes av studenter vilkas föräldrar hade en kortare gymnasial utbildning, 26 procent. En nästan lika stor andel (23 procent) hade föräldrar med en längre eftergymnasial utbildning – 23 procent. Studenter från en bakgrund där föräldrarna endast hade någon form av förgymnasial utbildning utgjorde 9 procent.

Tabell 6. Högskoleingenjörsprogrammet. Andel av nybörjarna under 35 år läsåren 2001/02 och 2002/03 som antingen har avlagt examen på högskoleingenjörsprogrammet eller något annat alternativ inom 6 år (nominell studietid plus 3 år): totalt samt uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå. (Inresande studenter är exkluderade.)

Högskoleingenjörsprogrammet	Examen på programmet eller annat alternativ efter nominell studietid + tre år. %					Antal	
	Σa-c	a	b	c	d		Σa-d
Föräldrarnas utbildningsnivå							
Forskarutbildning	62	33	9	20	38	100	133
Eftergymnasial utbildning >= 3 år	65	35	8	22	35	100	2 429
Eftergymnasial utbildning < 3 år	64	34	7	23	36	100	2 199
Gymnasial utbildning > 2 år	62	36	6	19	38	100	1 822
Gymnasial utbildning <= 2 år	61	33	5	23	39	100	2 693
Förgymnasial utbildning	58	32	5	21	42	100	961
Ej uppgift	56	34	6	17	44	100	314
Totalt	62	34	6	22	38	100	10 551

a = examen på nybörjarprogrammet; b = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar minst 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 4,5 års studier; c = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar mindre än 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 3 år men mindre än 4,5 års högskolestudier; d = lågpresterande, det vill säga ingen examen i högskolan och mindre än 3 års högskolestudier (0–179 hp).

Uppföljningsalternativen motsvarar en prioriteringsordning från a till d där a väljs framför b–d och så vidare. En person kan således endast tillhöra ett av alternativen a–d.

Genomströmningen är låg på högskoleingenjörsprogrammet. Räknat 6 år efter att studierna påbörjades (nominell studietid plus 3 år) hade endast 34 procent av nybörjarna 2001/02–2002/03 avlagt examen på programmet. Om man i examensfrekvensen också inkluderar studenter som har avlagt någon högskoleexamen överhuvudtaget under

perioden alternativt tagit kurspoäng som motsvarar minst tre års studier så blir examensfrekvensen 62 procent (kolumnerna a–c).¹⁶

Föräldrarnas utbildning gör liten skillnad för genomströmningen

Sett till föräldrarnas utbildningsnivå är examensfrekvensen på högskoleingenjörsprogrammet ungefär lika låg i samtliga grupper och varierar inom intervallet 32 till 36 procent. Om vi istället ser till de nybörjare som är lågpresterande – de har inte tagit någon examen överhuvudtaget i högskolan och ej heller några högskolepoäng som motsvarar minst 3 års studier – så finns det en viss skillnad som sammanhänger med social bakgrund. Bland studenter med förgymnasialt utbildade föräldrar var 42 procent lågpresterande medan 35 respektive 36 procent presterade lågt om föräldrarna hade en kort eller lång eftergymnasial utbildning (i gruppen som hade forskarutbildade föräldrar var det 38 procent som var lågpresterande).

Sjukgymnastprogrammet

Den nominella studietiden för sjukgymnastprogrammet är 3 år. Under perioden 2001/02–2002/03 började 1 034 nya studenter under 35 år på programmet: 76 procent var kvinnor och 24 procent var män. Endast 5 procent av nybörjarna hade förgymnasialt utbildade föräldrar. Men en ganska stor andel, 22 procent, hade dock föräldrar som inte hade mer än en gymnasial utbildning om högst 2 år. Gruppen som hade föräldrar med en längre eftergymnasial utbildning (inklusive forskarutbildning) utgjorde 37 procent. Det var vanligare att börja studera till sjukgymnast som ung vid en ålder av högst 25 år (70 procent) än vid 26–34 års ålder (30 procent).

Under uppföljningstiden 6 år (nominell studietid + 3 år) hade 80 procent avlagt examen på sjukgymnastprogrammet. Därtill hade ytterligare 10 procent avlagt någon annan form av examen i högskolan (kort eller lång) *eller* tagit poäng motsvarande minst 3 års högskolestudier (summan av kolumnerna b och c).

Otydliga samband mellan föräldrars utbildning och genomströmning

Den sociala bakgrunden verkar inte påverka genomströmningen på sjukgymnastprogrammet. Examensfrekvenserna går visserligen åt lite olika håll för studenter från skilda sociala ursprung men skillnaderna är små. Därtill förefaller inte dessa små skillnader bero på hur lång utbildning föräldrarna har på så sätt att lågutbildade föräldrar hänger ihop med låg genomströmning och vice versa. Exempelvis var examensfrekvensen för studenter vilkas föräldrar hade en högst tvåårig gymnasial utbildning (det vill säga en relativt låg utbildning) i nivå med examensfrekvensen för studenter som hade föräldrar med en minst treårig eftergymnasial utbildning.

¹⁶ På de längre yrkesexamensprogrammen kommenterades examensfrekvensen för kolumnerna a och b sammanslagna istället för kolumnerna a–c. Anledningen var att kolumn c är mest relevant att inkludera i analysen av de medellånga yrkesexamensprogrammen eftersom den innehåller examensfrekvens för högskoleutbildningar med medellånga studietider.

Tabell 7. Sjukgymnastprogrammet. Andel av nybörjarna under 35 år läsåren 2001/02 och 2002/03 som antingen har avlagt examen på sjukgymnastprogrammet eller något annat alternativ inom 6 år (nominell studietid plus 3 år): totalt samt uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå. (Inresande studenter är exkluderade.)

Sjukgymnastprogrammet	Examen på programmet eller annat alternativ efter nominell studietid + tre år. %					Σa–d	Antal
	Σa–c	a	b	c	d		
Föräldrarnas utbildningsnivå							
Forskarutbildning	92	72	8	12	8	100	25
Eftergymnasial utbildning >= 3 år	90	79	4	7	10	100	355
Eftergymnasial utbildning < 3 år	91	83	3	5	9	100	202
Gymnasial utbildning > 2 år	88	78	5	5	12	100	147
Gymnasial utbildning <= 2 år	91	83	2	6	9	100	227
Förgymnasial utbildning	87	76	0	11	13	100	55
Ej uppgift	96	87	0	9	4	100	23
Totalt	90	80	3	7	10	100	1 034

a = examen på nybörjarprogrammet; b = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar minst 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 4,5 års studier; c = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar mindre än 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 3 år men mindre än 4,5 års högskolestudier; d = lågpresterande, det vill säga ingen examen i högskolan och mindre än 3 års högskolestudier (0–179 hp).

Uppföljningsalternativen motsvarar en prioriteringsordning från a till d där a väljs framför b–d och så vidare. En person kan således endast tillhöra ett av alternativen a–d.

Sjuksköterskeprogrammet

Examen på sjuksköterskeprogrammet motsvarar en nominell studietid om 3 år.

Programmet är alltså mycket kvinnodominerat: bland 7 981 nybörjare 2001/02–2002/03 som var yngre än 35 år utgjorde kvinnorna 86 procent. Studenter från alla sociala bakgrunder, mätt med hjälp av föräldrarnas utbildningsnivå, är väl representerade, det vill säga de motsvarar på ett ungefär deras andel i befolkningen (se tabell 1). Den enskilt största gruppen utgjordes av nybörjare vilkas föräldrar hade en gymnasial utbildning som var högst 2 år – 31 procent. Nybörjarna bestod till 62 procent av personer som var högst 25 år och 38 procent tillhörde således åldersgruppen 26–34 (räknat på nybörjare under 35 år).

Genomströmningen är hög på sjuksköterskeprogrammet – 84 procent hade avlagt examen på sjuksköterskeprogrammet efter 6 år (nominell tid + 3 år). Examensfrekvensen stiger ytterligare, till 88 procent, om vi adderar dem som har avlagt examen på någon annan utbildning alternativt inte avlagt någon examen men tagit högskolepoäng motsvarande minst 3 års högskolestudier (kolumn a–c).

Föräldrarnas utbildning gör ingen skillnad

Variationen i examensfrekvens mellan studenter med skilda sociala bakgrunder är så marginell (vilket av de redovisade genomströmningsmått vi än väljer) att vi nog kommer sanningen närmast genom att beskriva examensfrekvensen på sjuksköterskeprogrammet såsom oberoende av föräldrarnas utbildningsnivå.

Tabell 8. Sjuksköterskeprogrammet. Andel av nybörjarna under 35 år läsåren 2001/02 och 2002/03 som antingen har avlagt examen på sjuksköterskeprogrammet eller något annat alternativ inom 6 år (nominell studietid plus 3 år): totalt samt uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå. (Inresande studenter är exkluderade.)

Sjuksköterskeprogrammet	Examen på programmet eller annat alternativ efter nominell studietid + tre år. %					Σa-d	Antal
	Σa-c	a	b	c	d		
Föräldrarnas utbildningsnivå							
Forskarutbildning	90	81	3	10	10	100	124
Eftergymnasial utbildning >= 3 år	90	84	2	6	10	100	1 710
Eftergymnasial utbildning < 3 år	87	83	1	4	13	100	1 408
Gymnasial utbildning > 2 år	88	85	1	3	12	100	1 131
Gymnasial utbildning <= 2 år	88	85	0	2	12	100	2 484
Förgymnasial utbildning	86	84	1	2	14	100	884
Ej uppgift	87	85	0	3	13	100	240
Totalt	88	84	1	3	12	100	7 981

a = examen på nybörjarprogrammet; b = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar minst 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 4,5 års studier; c = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar mindre än 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 3 år men mindre än 4,5 års högskolestudier; d = lågpresterande, det vill säga ingen examen i högskolan och mindre än 3 års högskolestudier (0–179 hp).

Uppföljningsalternativen motsvarar en prioriteringsordning från a till d där a väljs framför b–d och så vidare. En person kan således endast tillhöra ett av alternativen a–d.

Socionomprogrammet

Den nominella studietiden för socionomprogrammet är 3,5 år. Utbildningen har en kraftig övervikt av kvinnor: av de 3 096 studenter under 35 år som började på programmet 2001/02–2002/03 utgjorde kvinnorna 87 procent. Endast 1 procent av nybörjarna hade forskarutbildade föräldrar men 24 procent hade föräldrar med minst treårig eftergymnasial utbildning. Den största enskilda gruppen utgjordes av dem vilkas föräldrar hade en kortare gymnasial utbildning (29 procent); studenter vilkas föräldrar endast hade förgymnasial utbildning utgjorde 11 procent. Åldersfördelningen är någorlunda jämn: 61 procent var högst 25 år vid studiernas början medan 39 procent var 26–34 år.

Högre utbildade föräldrar hänger samman med högre genomströmning

Efter en uppföljningsperiod om 6,5 år (nominell studietid + 3 år) hade 75 procent av nybörjarna på socionomprogrammet avlagt examen. Det finns en viss skillnad mellan studenter med skilda sociala ursprung. Bland dem vilkas föräldrar hade en längre eftergymnasial utbildning (mist 3 år) hade 77 procent examinerats på nybörjarprogrammet medan jämförelsevis 72 procent hade gjort det i gruppen med förgymnasialt utbildade föräldrar. Övriga grupper hade en examensfrekvens mellan 73 och 75 procent.

Tabell 9. Socionomprogrammet. Andel av nybörjarna under 35 år läsåren 2001/02 och 2002/03 som antingen har avlagt examen på socionomprogrammet eller något annat alternativ inom 6,5 år (nominell studietid plus 3 år): totalt samt uppdelat efter föräldrarnas utbildningsnivå. (Inresande studenter är exkluderade.)

Socionomprogrammet	Examen på programmet eller annat alternativ efter nominell studietid + tre år. %					Σa–d	Antal
	Σa–c	a	b	c	d		
Föräldrarnas utbildningsnivå							
Forskarutbildning	88	73	0	15	12	100	41
Eftergymnasial utbildning >= 3 år	92	77	3	12	8	100	754
Eftergymnasial utbildning < 3 år	91	74	3	14	9	100	528
Gymnasial utbildning > 2 år	90	75	2	13	10	100	435
Gymnasial utbildning <= 2 år	88	75	1	12	12	100	888
Förgymnasial utbildning	86	72	1	13	14	100	354
Ej uppgift	86	69	3	14	14	100	96
Totalt	90	75	2	13	10	100	3 096

a = examen på nybörjarprogrammet; b = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar minst 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 4,5 års studier; c = annan examen i högskolan än på nybörjarprogrammet som motsvarar mindre än 4,5 års studier *eller* ingen examen i högskolan men högskolepoäng som motsvarar minst 3 år men mindre än 4,5 års högskolestudier; d = lågpresterande, det vill säga ingen examen i högskolan och mindre än 3 års högskolestudier (0–179 hp).

Uppföljningsalternativen motsvarar en prioriteringsordning från a till d där a väljs framför b–d och så vidare. En person kan således endast tillhöra ett av alternativen a–d.

Examensfrekvensen ökar för samtliga grupper om vi utöver examinerade på programmet även inkluderar dem som har avlagt examen på någon annan utbildning alternativt inte avlagt någon examen men tagit högskolepoäng motsvarande minst 3 års högskolestudier (a–c i tabellen). Fortfarande är dock genomströmningen högst för studenter med eftergymnasialt utbildade föräldrar (minst 3 år) medan den är lägst för studenter med förgymnasialt utbildade föräldrar.

Kvinnor och män på yrkesexamensprogram med medellånga studietider

På samtliga fyra medellånga yrkesexamensprogram har kvinnorna en högre examensfrekvens än männen. Det är dock i flera fall vanskligt att studera eventuella samband mellan social bakgrund och genomströmning uppdelat på kvinnor och män eftersom vissa grupper innehåller ett litet antal studenter vid en sådan könsuppdelning. Högskoleingenjörerna är emellertid så pass många att en könsuppdelad analys har varit möjlig. Om vi erinrar oss resultatet för samtliga nybörjare på programmet så var gruppen med förgymnasialt utbildade föräldrar i något större utsträckning lågpresterande jämfört med övriga grupper. Detta samband finns också när kvinnor och män analyseras var för sig och det finns således ingen könsskillnad i detta avseende.

Yngre och äldre på yrkesexamensprogram med medellånga studietider

På tre program – högskoleingenjörsprogrammet, sjukgymnastprogrammet och sjuksköterskeprogrammet – var examensfrekvensen på nybörjarprogrammet ungefär densamma för de två åldersgrupperna (högst 25 år respektive 26–34 år). På socionomprogrammet var emellertid examensfrekvensen jämförelsevis något högre bland dem som påbörjat studierna senast vid 25 års ålder.

Men finns det någon skillnad utifrån social bakgrund i de två åldersgrupperna? Antalet studenter på sjukgymnastprogrammet är för litet i denna analys för att frågan ska kunna besvaras för just den utbildningen. På övriga tre medellånga program verkar det finnas en viss skillnad mellan åldersgrupperna. Bland de yngre nybörjarna – de som var högst 25 år – var mönstret att studenter med förgymnasialt utbildade hade en något lägre examensfrekvens på nybörjarprogrammet och i något högre utsträckning var lågpresterande jämfört med övriga grupper. Bland 26–34-åringarna fanns dock inte denna skillnad mellan studentgrupperna.

Avslutande kommentarer

Högskoleverket har tidigare i samband med ett par utvärderingar av högskolornas arbete med breddad rekrytering fört fram att det är viktigt att ett sådant arbete inte enbart handlar om att bredda rekrytering till nya grupper utifrån social och utländsk bakgrund. Viktigt är också att bredda deltagandet på det sättet att studenter med skilda bakgrunder som börjar i högskolan ska klara av utbildningen och avlägga examen.¹⁷

Underlaget för att hävda att vissa grupper, exempelvis studenter från en bakgrund där föräldrarna endast hade obligatorisk skolgång, avlägger examen i lägre utsträckning än andra har dock varit begränsat. Föreliggande studie fyller i viss utsträckning denna kunskapslucka. Resultaten visade att det för flera yrkesexamensprogram fanns ett samband mellan socialt ursprung (föräldrarnas utbildning) och genomströmning – i första hand gällde det för program med långa studietider (minst 4,5 år), men även i viss utsträckning för yrkesexamensprogram som var 3–3,5 år långa. Analyserna visade också att det framför allt var studenter som hade föräldrar med endast förgymnasial utbildning som hade en lägre genomströmning än andra grupper.

Tidigare undersökningar från Högskoleverket och SCB¹⁸ har funnit att genomströmningen var lägre för studenter med lågutbildade föräldrar på vissa utbildningar, men överlag bedömde man skillnaderna som små mellan studentgrupperna.¹⁹

Likheter och skillnader mellan olika studier

Några yrkesexamensprogram har följts upp i fler än en undersökning kring social bakgrund och genomströmning. Civilingenjörsprogrammet är ett exempel. I såväl föreliggande undersökning, Högskoleverkets studie från 2002 samt SCB:s undersökning från 2007 fanns ett samband mellan socialt ursprung och genomströmning på det sättet att studenter med högutbildade föräldrar hade en högre genomströmning än studenter med lågutbildade föräldrar. Men det finns också resultat som skiljer sig mellan undersökningarna. I föreliggande studie hade studenter med högutbildade föräldrar en högre genomströmning på läkarprogrammet än vad studenter med lågutbildade föräldrar hade. I Högskoleverkets analys från 2002 fanns ingen skillnad mellan studentgrupperna på läkarprogrammet medan skillnaderna var i det närmaste obefintliga i SCB:s undersökning.

Vilket resultat ska man då tro på för exempelvis läkarstudenterna? Till att börja med kan man konstatera att det ibland kan vara rimligt med olika resultat med tanke på att undersökningarna delvis har skilda upplägg samt att det är olika nybörjarkohorter som har följts upp. Frågan är således svår att besvara, men resultatet från föreliggande studie

¹⁷ *Utvärdering av arbetet med breddad rekrytering till universitet och högskolor och Uppföljning av lärosätenas arbete med breddad rekrytering 2006–2008* (Högskoleverkets rapportserie 2007:43 R och 2009:18 R).

¹⁸ Högskoleverket 2002-11-18; SCB (*Välfärd*, Nr 3, 2007).

¹⁹ På lärarutbildningen fann SCB (*Välfärd*, Nr 3, 2007) att det istället var studenter vilkas föräldrar hade en högre utbildning som hade en jämförelsevis lägre genomströmning. Vi har redan diskuterat detta men vill här påminna om att vi misstänker att resultatet för lärarutbildningen är en chimär på så sätt att den sammanhållna lärarutbildningen döljer att studenter med skilda sociala bakgrunder läser olika inriktningar på utbildningen.

är åtminstone mest aktuellt på det sättet att nybörjarna har börjat i högskolan vid en senare tidpunkt än i de två andra studierna. Studenternas examensfrekvens har också följts upp med hjälp av flera mått i denna studie – det är rimligtvis den mest genomskinliga metoden och därför att föredra. Speciellt viktigt är ett sådant angreppssätt när området social bakgrund och genomströmning i högskolan är ganska utforskat och man därför inte riktigt vet vad det kan betyda för resultatet att enbart bestämma sig för ett visst mått i uppföljningen. Jämförelsen mellan olika studier pekar också mot att sambandet mellan socialt ursprung och genomströmning i högskolan behöver analyseras ytterligare i syfte att ge ett stabilare kunskapsunderlag.

Även Rekryteringsdelegationen ansåg att det behövdes ytterligare studier om studenter med otraditionell bakgrund och deras genomströmning i högskolan.²⁰ Samtidigt verkar det som om Rekryteringsdelegationen redan på förhand hade bestämt sig för att studenter från vad de benämner otraditionell bakgrund klarade högskolestudierna lika bra som andra. Syftet med ytterligare studier skulle då enligt delegationen vara att motarbeta de fördomar som fanns om studenter med otraditionell bakgrund.²¹ Som redan nämnts anser även Universitetskanslersämbetet att det är viktigt med ytterligare studier. Dock bör ju inte syftet vara att bekräfta det vi redan ”vet”. Tvärtom, när det gäller social bakgrund och genomströmning i högskolan skulle Universitetskanslersämbetet välkomna fördjupade och mer omfattande analyser i syfte att ta reda på mer om det vi inte vet.

Små eller stora skillnader?

Ett förhållande som det kan vara värt att fundera kring är om skillnaderna i genomströmning mellan studenter från olika sociala ursprung är att betrakta som stora eller små. I Högskoleverkets studie från 2002 sammanfattades skillnaderna som små. Samma slutsats drog SCB i studien från 2007. Och förvisso är det sant att skillnaderna i genomströmning mellan studenter från skilda sociala bakgrunder är mindre än de skillnader som uppkommit vid övergången till såväl gymnasieskolan som högskolan. Men man skulle också kunna hävda att de socialt färgade skillnaderna i genomströmning inte ska jämföras med, utan istället *adderas* till, de skillnader som redan tidigare uppkommit mellan personer från skilda sociala ursprung i övergången till såväl gymnasieskolan som högskolan. När studenter väl har börjat på en högskoleutbildning har det ju redan skett en betydande social snedrekrytering.

I föreliggande studie har det inte funnits uppgifter om och i vilken utsträckning studenter med skilda sociala ursprung som följer samma program i högskolan liknar varandra med avseende på exempelvis förkunskaper och studiebegåvning. Man skulle dock kunna anta att gruppen som kommer från uppväxtförhållanden där föräldrarna är lågutbildade, och som sedan påbörjar en högskoleutbildning, *i genomsnitt* har presterat bättre på tidigare utbildningsnivåer än vad andra grupper har gjort.²² Givet att detta

²⁰ Rekryteringsdelegationen tillsattes av regeringen i syfte att under perioden 2002–2004 stödja högskolorna i arbetet med att motverka snedrekryteringen till högre utbildning. I oktober 2004 överlämnade delegationen sin slutrapport till regeringen: *Breddad rekrytering. En fråga om visioner, incitament och attityder* (Rapport från Rekryteringsdelegationen Dnr22/04).

²¹ Rekryteringsdelegationen hänvisade till sammanfattningen av en studie i Högskoleverkets årsrapport 2003 (sammanfattningen i årsrapporten baserade sig på den statistiska analys som publicerades av Högskoleverket 2002-11-18, och som tidigare redogjorts för).

²² Det gäller sannolikt inte samtliga högskoleutbildningar. På läkarprogrammet krävs det exempelvis toppbetyg för att antas och det finns därmed inga eller små variationer i tidigare betyg och studieprestationer hos läkarstudenterna.

stämmer borde man kanske närmast kunna förvänta sig att studenter som har lågutbildade föräldrar skulle ha en högre genomströmning i högskolan än andra grupper. Om man då finner att genomströmningen faktiskt är något lägre för denna grupp, vilket i denna studie var resultatet för i första hand yrkesexamensprogram med långa studietider, får då inte skillnaderna, även små sådana, en annan innebörd? Det som vid en direkt betraktelse av siffrorna är en liten skillnad är kanske, satt i sitt sammanhang, en ganska stor skillnad.

Erfarenheter från denna studie

Förslagsvis bör man även framdeles studera om och hur social bakgrund hänger samman med genomströmning i högskola för *enskilda* utbildningar, vilket var den metod som valdes i föreliggande statistiska analys. Det vore värdefullt om fler yrkesexamina kunde följas upp än vad som fanns utrymme för i denna analys samt att även enskilda generella program ingick i analysen. För utbildningar med ett mindre antal studenter kan det dock vara nödvändigt att slå samman fler än två läsår, vilket var det antal som ingick i föreliggande studie. Det kan också vara nödvändigt att slå samman fler nybörjarkohorter om man önskar studera sambanden uppdelade på kvinnor och män och studenter i olika åldrar. En erfarenhet från denna undersökning var nämligen att antalet studenter ofta blev väl litet vid en indelning efter både föräldrarnas utbildning och exempelvis kön (de flesta utbildningarna har ju antingen en majoritet kvinnor eller en majoritet män vilket gör att antalet studenter blir litet för ettdera könet).

Kvarvarande frågor och idéer till ytterligare undersökningar

Vid uppföljningen av de längre yrkesexamensprogrammen visade det sig att det i första hand var studenter med förgymnasialt utbildade föräldrar som hade låg examensfrekvens. Därtill var dessa studenter lågpresterande i ganska hög grad – på samtliga fyra längre yrkesexamensprogram var åtminstone var femte student lågpresterande bland dem som hade föräldrar med förgymnasial utbildning. Hur kommer det sig att dessa studenter, med goda betyg och förkunskaper från gymnasieskolan kan vi förmoda, i så stor utsträckning lämnar högskolan utan vare sig någon examen eller högskolepoäng i någon större omfattning? Och hur effektivt är det att en så stor andel studenter i denna grupp inte fullföljer några högskolestudier?

Dessa frågor väcker tankar om förhållande som man skulle kunna titta närmare på. Bland annat skulle man kunna följa upp studieresultaten för studenter med olika sociala ursprung vid olika tidpunkter i utbildningen. Presterar gruppen med förgymnasialt utbildade föräldrar lågt redan från termin ett eller hur ser det ut? Denna typ av analys skulle vara möjlig att genomföra med hjälp av genomströmningsmättet *prestationsgrad* vilket mäter studenternas avklarade högskolepoäng i förhållande till deras registreringspoäng.²³

Ålderns betydelse är en ytterligare intressant aspekt när det gäller de längre yrkesexamensprogrammen. I analyserna närmade vi oss en förklaring till *varför* det finns ett samband mellan socialt ursprung och genomströmning på de längre yrkesexamensprogrammen. Vi kunde konstatera att den lägre genomströmningen för

²³ Mätningen av studenternas prestationsgrad har nyligen förbättrats i samband med ett utvecklingsarbete som bedrivits vid Universitetskanslersämbetet (se den statistiska analysen *Nytt mått tydliggör bilden av sjunkande prestationsgrader*, 2013/2). Det nya måttet kommer också att redovisas i ett statistiskt meddelande av Högskoleverkets och SCB:s som publiceras 2013-12-16 (*Genomströmning och resultat på grundnivå och avancerad nivå till och med 2011/12*).

studenter vilkas föräldrar hade förgymnasial utbildning delvis hängde samman med att de påbörjade studierna i jämförelsevis stor utsträckning efter 25 års ålder (genomströmningen var lägre efter 25 års ålder för alla studenter på längre yrkesexamensprogram).

Men varför 26–34-åringar som påbörjat studier på långa yrkesexamensprogram hade lägre genomströmning än studenter som var högst 25 år har vi dock inte besvarat. Vi vet till exempel inte om skillnaden mellan åldersgrupperna har något att göra med högskolan eller ej. Kanske ligger förklaringen utanför högskolan i ett större ansvar för barn och familj i den äldre åldersgruppen, bland annat i form av ett större ekonomiskt ansvar. Om, vilket vi inte vet, detta skulle stämma är det förstås relevant att ställa sig frågan om det är högskolan som ska kompensera för skillnader i familjeansvar och försörjningsbörda. Sammanfattningsvis, om högskolorna ska arbeta för ett breddat deltagande är svaret på frågan *varför* det finns skillnader, om sådana finns, central för att kunna rikta åtgärderna.

Slutligen kan vi konstatera att den historiska bilden är ofullständig; det är oklart om och på vilket sätt det har skett förändringar över tid vad gäller sambandet mellan social bakgrund och genomströmning i högskolan.

Universitetskanslersämbetet är en myndighet inom högskoleområdet.
Ämbetet utvärderar kvalitet i högre utbildning, har tillsyn över universitet
och högskolor, granskar effektivitet och ansvarar för statistik och uppföljning.
www.uk-ambetet.se

